

ביאורים

הטענה השלישית היא שמוחמד מוזכר בפסוק "נביא מקרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ פְּנִי יָקִים לָךְ הַאֲלֹהִיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן" [דברים יח, טו]. הרמב"ם אומר שהבנה כזו היא הוצאת הדברים מהקשרם, ולכן אין להעלות על הדעת שזו כוונת הפסוק. הַקִּשְׁר הפסוקים הוא הנותן את המשמעות הנכונה להבנת הכתוב, ולקחת משפט אחד כעומד בפני עצמו עלולה לגרום עיוותים בהבנה. הפסוקים שם עוסקים בידיעת העתיד באמצעות כוחות של טומאה, כמו דורש אל המתים, מעלה באוב, ידעוני וכו'. על כך אומרת התורה שם: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם הַאֲלֹהִיךָ" - רק מאת ה' נשמע את העתיד לבוא, באמצעות הנביא שמינה.

פעמים רבות חז"ל לוקחים מילה, או חצי פסוק, ומהם לומדים בדרשה הלכה חשובה שאינה נלמדת מפשט הפסוק, וגם לא מהקשרו. לדוגמה: מן הפסוק "לא תאכלו על הדם" לומדים חז"ל על איסור אכילה לפני התפילה. פשט הפסוק אינו מדבר על כך, אלא על אכילת דם - לא תאכלו עם הדם. אם נכונים דברי הרמב"ם, מה ההבדל בין דברי חז"ל לדברי המוסלמים? מדוע לחז"ל מותר לשנות מפשט הפסוק, ולדרוש כך הלכות?

חכמים שלמדו את התורה כולה, מתוך יראת שמים ורצון לכוון לאמיתיה של תורה, השכילו להבין את עומק דברי התורה הגנוזים באותיות התורה. דווקא ההקשר הכללי ביותר, וידיעת כל התורה, הם שהעניקו לחז"ל את היכולת לכוון לרצון ה' האמתי - תורה שבעל פה. עומק הרעיון שהתורה מלמדת אותנו הוא שעמד לנגד עיני חז"ל כאשר דרשו חסרות ויתרות במילים ובאותיות התורה, וכאשר דרשו פסוקים על פי עומק הפשט. ואילו המוסלמים - כל רצונם הוא להצדיק את עצמם ואת דרכם בלבד, ולשם כך מוכנים לאנוס את התורה כדי למצוא את מבוקשם בה.

מסיים הרמב"ם בפירוש הפסוק "מִקְרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ פְּנִי יָקִים": התורה באה להדגיש שאין לנו לרעות בשדות זרים כדי למצוא מענה למה שיתרחש בעתיד, כי בעם ישראל נמצא הפתרון הטוב ביותר והאמיתי ביותר - הנבואה. עולה מתוך דברי הרמב"ם שלנבואה יש תפקיד מרכזי בחיי עם ישראל האידאליים לא רק במתן מענה על שאלות הרוח גורל, כגון אם לצאת למלחמה או לא, אלא גם כדי לענות על שאלות זוטות כמו ששאל שאול את שמואל על האתונות שאבדו לו - "ונשאלהו בכל מה שיקרה לנו".

קשה לנו להבין: מדוע יש לפנות לנביא על דבר פשוט כאבדת אתונות, מדוע להטריח את הנביא ולהטריד אותו בשאלות כאלה? הדבר נראה לנו כזלזול.

אך ברמב"ם מבואר שאין האמת כך, אלא ראוי שנשכיל להבין עד כמה כל פרט קטן בחיי עם ישראל הוא מהותי, מפני שהוא מאת ה' בהשגחה פרטית. אתונות שאבדו הן מסר מהקב"ה, ולכן ראוי לגשת לנביא ולשאל אותו על כך.

ובזה נסתתמו ארבע טענות הפושע, שעליהן השיב הרמב"ם. (על הטענה הרביעית השיב הרמב"ם בתוך תשובתו לטענה השנייה).

הרחבות

• תפקיד הנבואה

עד שתהיה זאת המעלה, שהיא הקדמת הידיעה בעתידות, מִיחֲדָת לָכֶם. הרמב"ם מציין את ידיעת העתידות כחלק מיכולות הנביא, וכדרך לבדוק אותו שהוא אכן נביא אמת. אך האם מעלת הנבואה מסתכמת בידיעת העתיד בלבד?

חז"ל פותחים לנו צוהר להבנת הדברים ואומרים: "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים" [מגילה יד]. הגמרא אומרת שם שרק נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, אך רוב רובן של הנבואות לא נכתבו, אלא היו ייחודיות לשעתן. אך לכאורה קשה לומר שהיה צורך בכל כך הרבה נביאים רק לצורך של ידיעת העתידות או להעברת מסרים מריבונו-של-עולם.

ניתן לומר שיש מובן עמוק יותר לנבואה שאליו יש לחתור ולשאוף, והוא מציאות נבואית, מצב נבואי שבו האדם, העם וכל בשר - כולם יהיו בקשר ישיר עם הקב"ה. וזהו שאמר שמואל לשאול: "אחר כן תבוא גבעת האלוהים... ויהי כבואך שם העיר ופגעת חבל נבאים... והמה מתנבאים. וצלחה עליך רוח ה' והתנבית עמם והפכת לאיש אחר" [שמואל א ט ה-ו].

ואמנם מה שהביא ראיה מאמרו 'נביא מקרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ', ואמרו שִׁקְצַת אֲנָשִׁים נִכְנָס לָהֶם סֶפֶק בְּעִבּוּרָו, וקצתם הרחיקו הספק באמרו 'מִקְרַבֵּךְ', ולולא אמרו 'מִקְרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ', היה אצלם ראיה - כאן ראוי לך שתתן לבך ותבין מה שאמר: דע, שאין ראוי לאדם שיגזר דבר מדברים סמוכים ° וביא ראיה ממנו, אבל ראוי שיעין במה שלפניו ולאחריו, עד שישלם הענין וידע פגנת אמרו, ואז יביא ראיה ממנו. ואלו היה אפשר לאדם שיביא ראיה מדברים נפסקים מאשר לפניהם ואשר אחריהם - היה אפשר לאומר שיאמר שה' יתברך הזהירנו שלא נשמע לשום נביא, והוא אמרו: "לא תשמע אל דברי הנביא" (דברים יג, ז). וכן היה אומר שה' צונו לעבד עבודה זרה, והוא אמרו: "ועבדתם אלהים אחרים". והדומה לזה הרבה מאד בספרים. וזה מבאר ההפסד, כי אין להביא ראיה מכתוב עד שתודע פגנתו מאשר לפניו ומאשר לאחריו, ותובן פגנתו.

וזה הפסוק, אשר הוא 'נביא מקרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ', ראוי לעין מה שלפניו ושלאחריו מן הדבק בו, ויובן, ואז לא ישאר בו שום ספק. וזה, שהוא הזהירנו בתחלת זאת הפרשה מהתעסק בנחש ובקסם ובמשפטי הכוכבים ובכשוף ובהשבעות והדומה לזה, ואלו הענינים הם הדברים שישבו האמות שהם ידעו בהם מה שיתחדש, ויזמנו ° עצמם אליו. וכאשר הזהירנו ה' יתעלה מהתעסק בהם, אמר לנו, שכל האמות חושבים שהם ידעו העתידות מזה הדרך, ואתה לא מדרך זה תדע העתיד, אבל תדעוהו מנביא שאשלח לכם, יגיד לכם העתידות ויצדק, ולא יכזב ° דברו. הנה תגיע אל הקדמת הידיעה ° מבלתי נחש וקסם ומשפטי כוכבים וזולתם. ואחר פן באר קלות הענין, ואמר: כל נביא שאשלח לכם ויגיד לכם העתיד - אמנם מקרַבֵּכֶם יהיה, עד שלא תצטרך לשוטט מארץ אל ארץ וללכת דרך רחוקה אחריו, וזהו ענין אמרו: 'מִקְרַבֵּךְ'. ואחר פן הודיענו ענין אחר, ואמר שעם היותו קרוב לכם ובקרבתכם - יהיה מככם גם פן, כלומר מישראל, עד שתהיה זאת המעלה, שהיא הקדמת הידיעה בעתידות, מִיחֲדָת לָכֶם °. ולזה חזק הענין ואמר: 'כמוני', כי אחרי שאמר 'מֵאַחֶיךָ' היה אפשר לומר שיהיה מעשו ומישמעאל, כמו שאמר לבני עשו: "כה אמר אחיך ישראל" (במדבר כ, יד). על פן חזק הדבר הוא באמרו 'כמוני', כלומר: מבני יעקב. ואין ענין אמרו 'כמוני' - פיוצא בי בגדל ערך מעלת הנבואה, שהיא כבר אמר: "ולא קם נביא עוד בישראל כמש"ה" (דברים לד, ט). והנה בפרשה עצמה זכר מה שמורה על כל מה שזכרנוהו, אמר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש וגו' וחבר חבר וגו' תמים תהיה וגו' ואתה לא כן נתן לך וגו' נביא מקרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ" וגו' (שם יח, יג-ט). הנה התבאר והתאמת שזה הנביא היעוד בו ° אינו נביא שיביא דת, ולא שיתן תורה, ואמנם יהיה איש שיסיר מעלינו צרף הקסם ומשפטי הכוכבים, ונשאלהו בכל מה שיקרה לנו, כמו שישאלו האמות המעוננים והקוסמים, כמו שמצינו שאול ששאל שמואל על אבדה שאבדה לו.

מדברים סמוכים - דברים שנמצאים באמצע ענין. **ויזמנו** - יכינו עצמם לקראת העתידות. **יכזב** - ישקר. **הקדמת הידיעה** - ידעה מוקדמת של העתידות. **היעוד בו** - המוזכר בפרשה זו.

אין להביא ראיה בלא הקשר

ביאור הפסוק "נביא מקרַבֵּךְ מֵאַחֶיךָ"